

Dvije crkvene pjesmarice Grgura Mekinića

Evangeličko-luteranski pastor GRGUR MEKINIĆ (ili grčki PYTHIRAEUS, kako se sam potpisivao) štampao je prema kraju svoga života dvije pjesmarice crkvenih pjesama za Gradišćanske Hrvate: »Duševne pesne, psalmi ter hvale vzdania diačke« (1609) i »Druge knjige duševnih pesan, psalmov, himnušev ter hvale vzdania diačak« (1611).¹

Navedene pjesmarice, dosada sasvim nepoznate, bivstveno dopunjavaju sliku vjerskog života ovih krajeva koncem šestnaestog i početkom sedamnaestog stoljeća. Radi tih novih otkrića potrebno je dopuniti povijest himnodije i hrvatske književnosti, a posebice povijest književnosti među Gradišćanskim Hrvatima.²

Na temelju povijesnih izvora, koji su nam dosada poznati, može se o Grguru Mekiniću reći slijedeće: godine 1591. sudjelovao je kao evangelički pastor župe Köhalom (Steinberg) kod vjerskih razgovora (colloquium) u Csepregu; godine 1596. potpisao je kao »službenik riječi božje« u Sv. Križu (Keresturu kod Šoprona) luteransko-augsburšku vjeroispovijest; kao dekan vizitirao je god. 1603. i 1604. luteranske župe Bükk, Horpács i Ujkér; godine 1609. štampao je svoju prvu pjesmaricu; samo dvije godine kasnije 1611. štampao je i drugu pjesmaricu (obje pjesmarice izašle su »na vlaščem strošku autora«); godine 1614. bio je među potpisnicima tiskanog odgovora luteranskih pastora katoličkom teologu Pétru Pázmányju, kasnijem nadbiskupu i kardinalu u Estergomu. Umro je 4. ožujka 1617. u Sv. Križu. Svi ovi podaci (osim pjesmarica) za pastora Pythiraeusa bili su poznati već nekoliko decenija, ali tek pronalazak pjesmarica razjasnio je njegovo hrvatsko podrijetlo i svjedoči za njegovu književni i glazbeni rad.³

Svoju revnost za širenje vjerskog nauka na domaćem hrvatskom jeziku i brigu za što ljepe

bogoslužje očituje nam sam Mekinić kad u pjesmarići iz god. 1609. piše »bogoljubnomu štalcu«: »... Jesam mojim poslušaucem k nauku po redu velikih črez leto blagdanou, i po broju artikuluseu aliti členu vere keršćanske u našem katehizmu pozlamenovanih, pesne u ovih malih knjižicah zauhičene spravil i razlučil ...«.

Svome zaštitniku i dobrotvoru Mikuli Zrinjskom napisao je u dedikaciji, po uzoru njemačkih luteranskih pjesmarica, kakva je vrijednost i potrebnost pjevanja pobožnih pjesama na domaćem jeziku.⁴

U objema pjesmaricama Mekinić je objavio 301 (160 + 141) popijevku, što je vrlo mnogo uspoređujući sa slovenskim i još starijim njemačkim protestantskim pjesmaricama. Tek mali broj pjesama iz prve pjesmarice ušao je i u drugu.

Redoslijed popijevke karakterističan je za sve protestanske pjesmarice: najprije blagdanske za Došašće, Božić, muku Isusovu, Uskrs, Uzašašće, Duhove, Presv. Trojstvo (cca 90 pjesama); slijede katekizamske (cca 130 pjesama) te konačno obredno-prigodne i molitvene pjesme (cca 80).

U pjesmaricama nalazi se samo tekst pjesama, pošto tiskara Imre Farkaš u Sv. Križu nije imala notnog materijala.⁵ Ipak se o tim pjesmama može pisati i sa muzikološkog gledišta, jer je G. Mekinić kod svake pjesme naveo i napjev po kojem se mora pjevati (»Ad Notam . . .«, »in eadem melodia«).⁶ Kod mnogih pjesama izvor napjeva (koje je redovito označen) te izvor teksta identični su.⁷ Mekinić je naime sam ili sa suradnicima (?) prevodio i priredivao latinske, njemačke i madžarske crkvene pjesme, o čemu svjedoče gore spomenuti natpisi. Koliki je udio Mekinićevog pjesničkog stvaralaštva ili starije hrvatske crkvene poezije, pokazat će daljnje istraživanje.

Kao uzorak njegova rada neka spomenem one latinske sredovječne himne koje sam Mekinić navodi kao izvor napjeva ili teksta (katkada i jednog i drugog). Ukupno 70 (30 + 40) pjesama ovisi od latinskog originala:

A solis ortus cardine (I/4, 20)

Aeterno gratias Patri (II/40)

Ave Hierarchia (II/86, 110)

¹ Usporedi moju raspravu: »Grgur Mekinić in njegovi pjesmarici 1609 in 1611« u: Casopis za zgodovino in narodopisje, nova vrsta 5(40) 1969, 246–272 (navodim: Smolik); i raspravu Ivana Skafarja: »Gergur Mekinić Pythiraeus, hrvatski protestantski pisatelj, in začeti slovstva pri gradišćanskim Hrvata«: u istom časopisu str. 273–295 (navodim: Skafar).

² Skafar 278–280 navodi iz Ivana Dobrovčića (Naši Hrvati u dobi reformacije in prva stoljeća u novoj domovini, Željezno 1955, 64): »Nigde nismo našli slijeda, da bi evangelički in reformatorski pastori hrvatskih far skupuščili in se skribili bili, da narodu u ruke dadu nabožne knjige ili upotribljivali bili pri crkveni ceremoniji hrvatske rituale . . . Ne znamo, ča je bila daljnja sudbina eberavskе hrvatske štamparije; to ali znamo, da iz ove nij izišla ni jedna hrvatska knjižica«. Skafar 293 dostavlja i popravak Dobrovčićeve tvrdnje, da tobože u 18. stoljeću nije bilo hrvatskih protestantskih pastora u Gradišćanskoj: »Ob Mekinićevim primeru tudi već ne moremo reći, da se za grškimi in latinski priimki pastorsev na ozemlju gradišćanskih Hrvatov, »skrivajo« le Nemci in Madžari; pastorsevi se pojavljajo pri gradišćanskih Hrvatih že v zadnjih desetjetjih 16 stoljetja«.

³ Podaci su preuzeti po Skafarju 275–276. Potrebno je jedino ispraviti datum Makinićeve smrti. Kanonik msgr. Martin Meršić poručio mi je 24. I. 1970 iz Eisenstadtta

slijedeće: »Prilažem otpis pisma, ko je Mekinićeva žena plasala gradskoj prepostavnosti u Šopron. Iz toga pisma, ko je pisano 5. marca 1617 je viduće, da je Mekinić umro 4. marca, a pokopan je 6. marca 1617. Odlomak udovičnog pisma glasi: »gestriges abents nach langen aussgetandenen schmertzen zwischen sex und siben wrh seine seele Gott dem allmechtingen . . . befohlen . . . Geben Creutz, den 5. Marty anno 1617« (arhiv grada Šopron, Lad. XII et M. fasc. 3. nr. 142).

⁴ Pismo »štalcu« i obje dedikacije objavljene su u prijepisu u CZN: Smolik 262–263.

⁵ Ovu je tiskaru u Madžarsku prenijeo iz Ljubljane istjekani tiskar Janž Mandelc (Manlius). Po njegovoj smrti udovica se udala za Imre Farkaša (Skafar 276). Mekinićevu ljudnost dokazuju i njegove riječi »štalcu«: »ako kadi najdeš nesredno položena slova, nemoj ga knjižaru za zlo vzet, ar nerazumijući našega jazika Ugrin budući, ni mogal po našoj ortografiji slov uskakom mesti zredno položiti«.

⁶ Popis naslova svih pjesama sa svim oznakama i s prvim retkom pjesme objavljen je u CZN (Smolik 264–271) i u nastavku ovog članka.

⁷ U prvoj pjesmarici Mekinić uzima za 30 svojih pjesama napjeve iz 19 latinskih pjesama, za 49 iz 44 njemačkih, za 9 iz 8 madžarskih (Smolik 253–254).

⁸ Ista pjesma obično je uzorak za napjev i za tekst, ali ne uvijek (Smolik 254).

Chorus novae Jerusalem (II/22)
 Christe qui lux es et dies (I/55, 100, 139, 140,
 II/21, 22, 139)
 Christe Sanctorum decus angelorum (II/102)
 Christus pro nobis passus est (II/23)
 Christus surrexit (I/39, II/24)
 Conditor alme siderum (I/152, II/140, 141)
 Dicimus grates tibi summe rerum (II/102)
 Dies est laetitiae (I/2, 11, 14, 18, 183)
 Et in terra pax (I/51)
 Gloria laus et honor (II/11)
 Grates nunc omnes (I/21)
 Herodes hostes impie (I/5)
 Jam maesta quiesce quærela (I/124, 127,
 II/117)
 In dulci jubilo (I/9., 10, II/6)
 Ite benedicti et electi (I/53)
 Magno salutis (II/12)

Nobis est natus hodie (II/7)
 O lux beata Trinitas (II/35, 37, 47, 72, 83,
 103, 122, 137)
 Pange lingua (II/52)
 Patris sapientia (I/24, II/42, 48, 130, 132, 135)
 Pauli diem (II/39)
 Puer natus in Bethlehem (I/6)
 Quando Christus (II/29)
 Rex Israel (II/13)
 Salve festa dies (II/21)
 Spiritus Sancti gratia (I/47)
 Surrexit Christus (I/35)
 Te Deum laudamus (I/80)
 Veni Creator Spiritus (I/44)
 Veni redemptor gentium (I/1, 3, II/3, 54)
 Veni Sancte Spiritus (I/48)
 Vitamque faciunt (II/77)
 Vox angelorum (II/26)

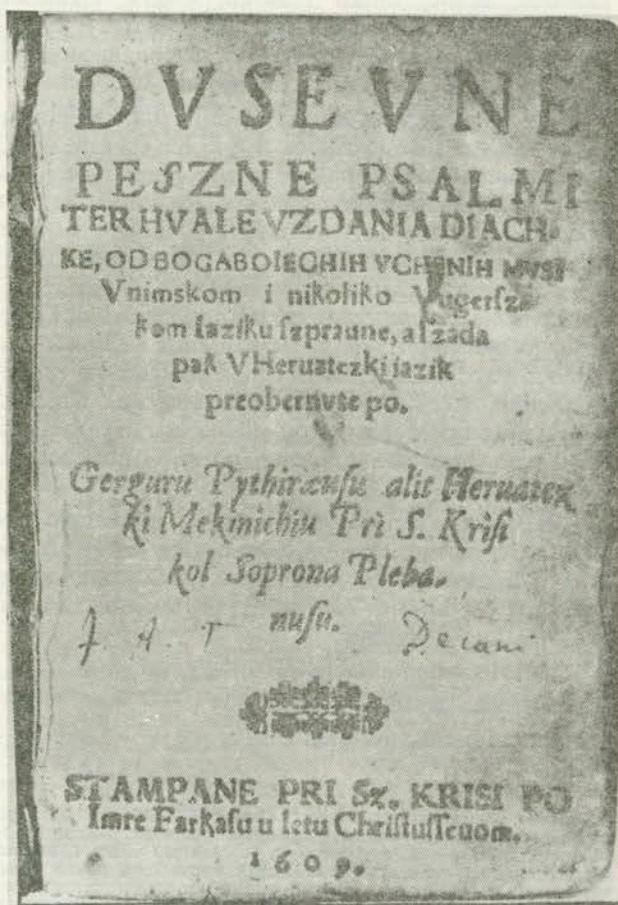
Mnogobrojne Mekinićeve pjesme prijevod su pjesama Martina Lutera, što nam najjače dokazuje protestantski karakter tih pjesmarica. Između 37 pjesama, koje himnolozi pripisuju M. Luteru, Mekinić je preuzeo 28 pjesama.⁹ No potrebna je daljnja analiza kako je Mekinić posredovao M. Lutera svojim vjernicima: je li ostao vjeran njegovoj misli i vjerskom nazoru ili je pak u pjesme unosio svoje akcente.¹⁰

Mekinićeve su pjesme u prvom redu služile za bogoslužje, tim više što su evangelici umjesto latinskog upotrebljavali materinski jezik. Posebno to vrijedi za pjesme koje su priredene iz psalama. Takvih pjesama nalazi se u objemu pjesmaricama 29 (17 + 12), što je nekoliko manje nego u opširnijim njemačkim pjesmaricama.¹¹

Na kraju ovog kratkog prikaza potrebno je spomenuti da se jedini dosad poznati primjerak objju pjesmarica nalazi u Semeniški knjižnici u Ljubljani. Obje pjesmarice vezane su zajedno. Inicijale »J. A. T. Decani« na naslovnoj strani prve pjesmarice označuju njezinog prvog vlasnika Janeza Antona Dolničarja (Thalnitscher), ljubljanskog stolnog dekana, člana Academiae Operorum in jednog između ustanovitelja Semeniške knjižnice — prve ljubljanske javne biblioteke (1701).¹²

Do godine 1962/63 (vidi bilješku 11) pjesmarice nisu bile primjećene premda su katalogizirane i zato nije čudo da su bile nepoznate hrvatskim literarnim i glazbenim povjesničarima.¹³

Duža objava u Časopisu za zgodovino in narodopisje (Maribor) i ovaj kraći prikaz neka budu literarnim, glazbenim i teološkim povjesničarim, poticaj za daljnje istraživanje.

Naslovna strana Mekinićeve pjesmarice iz godine 1609.

⁹ Martin Luther: Musik in der Geschichte und Gegenwart 8 (1960) 1337—1338.

¹⁰ Za slovenske protestantsko pjesme utvrđeno je da nisu uvijek doslovni prijevodi njemačkih pjesama (usp. Smolik, Odmev verskih resnic in kontrovez v slovenski cerkveni pjesmi od začetkov do konca 18. stoljetja. Ljubljana 1963 [enciklo-stil], str. 108—166.)

¹¹ Usp. Smolik 255. Kao primjer Mekinićev prijevoda Lutherovih pjesama objavljena je na str. 259—262 pjesma po psalmu 87: »Es woll uns Gott genedig seins« i Mekinićeva »Bog ta nam budi milostiv« te dva slovenska prijevoda iste pjesme.

¹² Potpun opis objju pjesmarica vidi: Smolik 247—250.

¹³ Škafarjeva i moja rasprava u »Časopisu za zgodovino in narodopisje 1969« izašle su krajem ožujka 1970. Dr. Mate

Simundić objavio je već 4. studenog 1969, u zagrebačkom »Vjesniku« (br. 8160, str. 9) članak »Drugo rođenje Grgura Mekinića — Pronaden hrvatski pisac iz doba protestantizma« gdje navodi nekoliko podataka o Mekiniću iz objju rasprava. Ipak mu dugujem zahvalnost što je potvrdio da Mekinić-Pythiraeus »nije naveden u djelima kao što su Povijest književnosti hrvatske i srpske D. Surmina, Povijest hrvatske protestantske književnosti F. Bučara, Povijest hrvatske književnosti B. Vodnika, Hrvatska književnost od početka do danas S. Ježića, Povijest hrvatske književnosti do propada M. Komboala, nedavno izašla Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni K. Georgijevića, pa ni jedna enciklopedija«.

POPIS PJESAMA

Pjesme su navedene po redu, kako su u pjesmarici. Zaporedni je broj do dat. Kod svake pjesme ispisani je naslov, ako ovaj postoji, i prvi redak pjesme. Citav je tekst transkribiran.

1. P E S M A R I C A 1609

OD KRISTUŠEVA UČLOVIČENJA

1. Ad Notam: Veni redemptor gentium
Poganov spasitelj pridi . . . f 1 r
3. Alia ad Notam: Veni redemptor & c.
zapeljan . . . 1 v
- Kad v paradizu Adam od kače bi
3. Alia ad Notam: Veni redeptor gentium
Zmožnu Bogu budi hvala . . . 8 r

OD KRISTUŠEVA ROJSTVA

4. Pesan: A solis ortu[s] cardine
Od sunčenoga izhoda . . . 3 v
5. Sedulius: Herodes hostis impie
Ca se bojiš Herod kruto . . . 4 r
6. Puer natus in Betlehem
Dite se rodi v Betlehemi . . . 4 v
7. Druga ovoj prilična
Nam je rojeno ditece . . . 5 r
8. Gelobet seistu Jesu Christ
Jezus Kristus budi hvaljen . . . 5 v
9. In dulci Jubilo
Z veselim glasom ti ljuctvo . . . 5 v
10. Alia in eadem Melodia
Diči Boga ti kerščanstvo . . . 6 r
11. Dies est laetitiae & c.
To je ta dan veseli . . . 6 v
12. Alia ad Notam: Z nebes Angelii
dojdoše
Z neba sveti angel doide . . . 7 r
13. Alia
Z nebes angeli dojdoše . . . 7 r
14. Alia ad Notam: Dies est laetitiae & c.
Kad Maria bi noseća . . . 8 r
15. Alia ad Notam: Z nebes angeli
dojdoše
Clovic serčeno zmisli . . . 9 r
16. In eadem melodia
Gospodin Kristus u plau stupi . . . 9 v
17. Na dan očišćenja Marijina in
eadem melodia
Kad šest tajedan Maria . . . 10 r
18. Alia ad Notam: Dies est laetitiae & c.
Kada Jezus rojen bi . . . 10 v
19. In die purificationis Mariae. Ad
Notam: Z nebes angeli
Kad šest tajedan Maria (ni) ista
kot 17] . . . 11 v
20. Alia ad Notam: A solis ortu[s]
cardine
Dičite Boga ne mučte . . . 12 r
21. Grates nunc omnes
Dajmo vvi zda hvalu Bogu . . . 12 v

OD OBRIZANJA ALI NOVOGA LETA

22. Ad notam: Jezus Kristus budi
hvaljen
Da pesan naša, daj Bože . . . 13 r
23. Alia ad Notam: Dicherem az
Istent & c.
Pomoste mi dičiti . . . 14 r

OD MUKE KRISTUSEVE & c

24. Patris Sapientia & c.
Kristus ta nas zveliči . . . 14 v
25. Alia ad Notam: Da Jesus an dem
Kreuze stund
Kad Jezus visi na križi . . . 15 r
26. Jesus Christus istennek szent Fia
& c.
Gospod Jezus človik i Bog . . . 16 r
27. Alia in eadem melodia
Proroki su prorokovali . . . 16 v
28. Alia ad Notam: Sveti Paval v
jednom listi, ino ti evangelisti
Oh človik, plač se za gruhe . . . 17 r
29. Alia ad Notam: Otac nebeski
obrani
Grisni človik poglej gđo si . . . 20 r

OD VSTANUTJA KRISTUŠEVA OD MERTVIH & c.

30. Es giengen drey heiligefrauen
& c.
Na vazam rano Marie tri . . . 20 v

31. Victimae Paschali. In eadem Melodia Kristušu vazma agnjacu . . . 21 r

32. Alia ad Notam: Christus ad beatata ducitur
Jezus Kristus odkupitelj naš . . . 21 v
33. Alia ad Notam: Christ lag in todtes banden & c.
Kristus bi od smerti deržan . . . 22 r
34. Alia ad Notam: Christus fel tamada
Kristus ta je gori stal . . . 22 v
35. Alia ad Notam: Surrexit Christus hodie & c.
Hvaljen budi Bog na nebi . . . 23 r
36. Alia ad Notam: Na vazam rano
Marie
Izkaza se dan preslavni . . . 23 v
37. Alia in eadem melodia
Kad na vazam učenici . . . 24 v
38. Alia ad Notam: 1 Cor 15 capite.
Sanct Paulus an die Corinthier & c.
Korintice Paval sveti . . . 25 i

OD KRISTUŠEVA NA NEBO POŽASTAJA

39. Ad Notam: Christus surrexit & c.
Kristus na nebo izajde . . . 26 r
40. Alia
Veselte se vsi kerščani . . . 26 v
41. Alia ad Notam: Kristus bi od smerti deržan & c.
Danas se mi spominamo . . . 27 v
42. Alia ad Notam: Na vazam rano
Marie
V četerdeseti dan po vazmi . . . 28 r
43. Alia ad Notam: Otac nebeski obrani
Bože, Oče vsemogući . . . 28 v

OD SVETOGA DUHA

44. Veni creator Spiritus
Hodi svoritelj, Duh sveti . . . 29 v
45. Alia ad Notam: Komm Heiliger Geist Herre Gott
Pridi Gospod Bog, Duh sveti . . . 30 r
46. Alia. Jerni keriukszenti löl
Prosimo mi vsi svetoga Duha . . . 30 i
47. Alia ad Notam: Spiritus Sancti gratia
Gda Jezus Kristus sin božji . . . 30 v
48. Hymnus: Veni Sancte Spiritus & emite Coelitus & c. ad Notam: Hvaljen budi Bog na [nebi]
Hodi k nam Bože Duh sveti . . . 31 r
49. Alia ad Notam: Pridi gospod Bog, Duh sveti
O Sveti Duh, Bože dragi . . . 31 v

OD SVETE TROJICE

50. Alia ad Notam: Gott der Vater
wohn uns bei
Bog Otac pri nas budi (neošt. list)
51. Alia ad Notam: All Ehr und Lob
sol. Et in terra pax & c.
Slava va višnjih bud Bogu
(neošt. list)
52. Alia ad Notam: All Ehr und Lob
soll
Slava va višnjih bud Bogu (ni)
ista kot 51 (neošt. list)
53. Ite benedicti & electi
Prosimo mi vsi serčeno . . . 32 r
54. Alia ad Notam: Na vazam rano
Marie
O božanstvena trojica . . . 32 v
55. Alia ad Notam: Christe qui lux
es et dies
O svitlost svega trojice . . . 33 v

DESETERE ZAPOVIDI

56. Ad Notam: Die sind die heiligen
zehn Gebott & c.
Ovo ješel deset zapovidi . . . 34 r
57. Alia. Desetere zapovidi drugače
spraune
Clovic poslušaj zapovidi . . . 34 r
58. Alia
Bog ti da deset zapovidi . . . 35 r

VERA APOSTOLSKA

59. Mi verujemo u Boga . . . 36 r
60. Alia ad Notam: Wir glauben in
an einem Gott & c.
Mi vjerujemo vsi v jednoga Boga . . . 36 v
61. Alia ad Notam: Oče naš v nebesih
Verujem v jednoga Boga . . . 37 v

OČE NAŠ V PESNI ALI V DJAČKI

62. Oče naš v nebeskih ki si . . . 38 r
63. Alia. Druga pesan od toga
Kričimo mi vši jedino . . . 38 v

OD KERSTA

64. Ad Notam: Christ unser Herr
zum Jordan kam
Kristus pride ka Jordanu . . . 39 r

OD POKORE

65. Ad Notam: Ich ruf zu dir Herr
Jesu
Jezus moj, k tebi ja kričim . . . 40 r
66. Alia ad Notam: Erbarm dich
mein, o Herre Gott
Gospod Bog, smiluj se meni . . . 40 v
67. Alia ad Notam: O Herre Gott,
begnade mich & c.
Oh, Bože milostiu budi . . . 41 r
68. Alia ad Notam: Allein zu dir,
Herr Jesu
Jezus Kristus, samo k tebi . . . 42 i
69. Alia ad Notam: O Bog, O Bog,
veliki Bog
Od vših ljudi odvernutu . . . 42 v
70. Alia ad Notam: Ach Herre Gott,
mich treibt die Not
Oh Bože, nadlog me sili . . . 43 v
71. Alia ad Notam: Otac nebeski obračni
nas
Kako sam ja žiu, Bog veli . . . 44 i
72. Alia ad Notam: Aus tieffer Not
schrei
V potribščini mojoj ja k tebi . . . 45 r

OD PRAVADNOSTI

73. Ad Notam: Durch Adams Fall ist
Po prestupljenju Adama . . . 45 v
74. Alia ad Notam: Es ist das Heil
uns kommen her
Spasenje, žitak k nam dojde . . . 46 r
75. Alia ad Notam: Herr Christ der
einig Gottes Sohn
Jezus jedini božji Sin . . . 47 v

OD VEĆERE GOSPODINOVE

76. Ad Notam: Jesus Christus unser
Heiland & c.
Jezuz Kristus zveličitel . . . 47 v
77. Alia ad Notam:
Bog budi dičen . . . 48 v
78. Alia ad Notam: Oh, človik, plač
se za gruhe
Kod Jezus Kristus izvidi . . . 48 v

OD HVALE UZZDANJA

79. Ad Notam: Nun freut euch liben
Christen gmein
Veseli se ti kerščanstvo . . . 50 r
80. Ambrosii Canticum: Te Deum
laudamus
Tebe Bože mi dičimo . . . 50 v
81. Psalm 1 ad Notam: O Bog, O
Bog, veliki Bog
Blažen človik, ki ne hodi . . . 51 v
82. Alia ad Notam: Nun lob mein
Seel dem Kerrn
Dušo moja, Boga diči . . . 51 v

OD KERČENIKOV PUTOVANJA ALI ŽITKA

83. Psal. 127. ad Notam: Wo Gott
zum Haus nicht gibt sein Gunst
Ako hiše Bog ne blaži . . . 52 v
84. Psal. 128 in eadem melodia
Blažen, ki se Boga boji . . . 52 v
85. Psal. 15. ad Notam: Bog je moj
on pastir dobrí
Bože gđo hoće imit stan . . . 53 r
86. Alia
Hodite k meni, veli Sin božji . . . 53 r
87. Alia ad Notam: Num höret zu
ihr Christenleut
Poslušajte vi kerščani . . . 54 v
88. (početak pjesme na listu koji
nedostaje).
Človik [v]zam na pamet (iz ka-
zala!) . . . 55
89. A. B. C. ad Notam: Oh Bože
nadlog me sili
Ak oč živit v Boga ufaf . . . 56 i

(slijedi nastavak)